

**MINISTRY OF HEALTH OF UKRAINE
DANYLO HALYTSKY LVIV NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY
DEPARTMENT OF UKRAINIAN STUDIES**

*On the occasion of the 15th anniversary
of department of Ukrainian studies*

MODERN UKRAINIAN NATION: LANGUAGE, HISTORY, CULTURE

**Materials
of International Scientific-Practical Conference
(Lviv, March 16, 2016)**

Lviv, 2016

УДК 342.1 (477):811.161.2:94(477):008
ББК 63.5(4Укр)+81(4Укр)+63.3(4Укр)+71(4Укр)
С 916

Сучасна українська нація: мова, історія, культура [Текст] : матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю 16 березня 2016 року з нагоди 15-річчя кафедри українознавства / Наукові редактори : проф. Чоп'як В. В., проф. Магальований А. В. – Львів: Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2016. – 471 с.

Наукова рада:

д-р філол. наук, професор, академік Академії наук вищої школи України Володимир Качкан;	д-р філос. наук, професор Ігор Держко;
д-р мистецтвознавства, професор Віолетта Дутчак;	д-р філол. наук, професор Роман Голод;
д-р філол. наук, професор Ірина Колесникова;	д-р істор. наук, професор Дмитро Білий;
д-р філол. наук, професор Валентина Сімонок;	д-р філол. наук, професор Наталія Руснак;
д-р філол. наук, професор Ірина Кочан;	д-р філол. наук, доцент Ірина Фаріон;
д-р істор. наук, доцент Андрій Криськок;	д-р філол. наук, професор Ганна Віват;
д-р пед. наук, професор Володимир Мельничайко;	д-р істор. наук, доцент Галина Саган;
д-р пед. наук, професор Григорій Васянович;	д-р істор. наук, професор Ігор Срібняк;
д-р філол. наук, професор Світлана Шабат-Савка;	д-р істор. наук, професор Олексій Сухий;
д-р філол. наук, професор Михайло Вінтонів;	д-р філос. наук, професор Володимир Таран;
д-р філос. наук, професор Ірина Утющ;	д-р істор. наук, професор Артур Маргулов;
	д-р наук із соціальних комунікацій, професор Ігор Павлюк

Редакційна рада:

канд. філол. наук, доцент Тетяна Єщенко (відповідальний редактор);
канд. філол. наук, доцент Надія Черкес;
канд. істор. наук, доцент Наталія Божко;
Doctor Of Sciences Ігор Ходак;
канд. філол. наук Тетяна Сушкевич;
канд. істор. наук Наталя Гірна;
канд. істор. наук Віра Мельник.

У збірнику уміщено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна українська нація: мова, історія, культура». Подано розвідки, в яких проаналізовано феномен українства у світі, образ України у культурі та мистецтві, державну мову як предмет в національних навчальних закладах України, українознавство у площині політики і філософії держави; розглянуто нові інтелектуально-культурні генерації та їх роль у національно-духовному поступі України, українську національну ідею і християнство, сучасні інтерпретації народної культури українців, колективну пам'ять і національну ідентичність, мову як основу безпеки української нації; визначено роль творчої інтелігенції України в період системних змін 1985 – 2015 рр.; запропоновано шляхи дослідження, збереження та популяризації культурно-мистецької спадщини України.

Для науковців у галузі українознавства, істориків, культурологів, філологів.

The collection contains materials of participants of International scientific-practical conference «Modern Ukrainian nation, language, history and culture.»

There are analyzed explorations about the phenomenon of Ukrainians in the world, the image of Ukraine in culture and art, the state language as a subject in national educational institutions of Ukraine, Ukrainian studies in the plane of politics and philosophy of the state; there are considered new intellectual and cultural generations and their role in the national and spiritual progress of Ukraine, the Ukrainian national idea and Christianity, modern interpretation of Ukrainian folk culture, collective memory and national identity, language as the basis of security Ukrainian nation; it is determined the role of intellectuals of Ukraine during the system changes 1985 - 2015 years; there are suggested the ways of research, preservation and promotion of cultural and artistic heritage of Ukraine.

For researchers in the field of Ukrainian studies historians, culture experts, philologists.

*Автори несуть повну відповідальність за грамотність поданих текстів, точність наведених фактів, цитат, покликань, статистичних даних, власних імен, оформлення бібліографії
Редакційна рада має право на скорочення матеріалів*

Затверджено Вченою радою Львівського національного
медичного університету імені Данила Галицького
(протокол № 1 від 05.02.2016 року)

© Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького, 2016
© Автори тез доповідей, 2016

Віват Ганна, Гриньків Ольга Власні назви як історико-культурні дескриптори в романі Ліни Костенко «Берестечко».....	339
Доценко Марія Топонімна містифікація - <i>Ялівець</i> Тараса Прохаська.....	342
Лис Ірина Поетика експресіонізму в дискурсивному полі українського літературного модернізму ...	343
Литвин Наталя Друга половина XX століття: нові пошуки в мистецтві.....	345
Павлик Нея Лінгвостильові параметри портретних описів у творчому доробку Юрія Покальчука	348
Пац Любов Грецькі та латинські запозичення в поетичному доробку Ліни Костенко	350
Пігур Мирослава Семантична своєрідність неології Василя Стуса.....	352
Поддєсна Оксана Роль шістдесятників у національно-духовному поступі України	355
Сухорукова Юлія Творча діяльність «БУ-БА-БУ» в період системних змін.....	357
Царик Галина «Імпозантність» постмодернізму сучасної української літератури	359

Образ України у культурі та мистецтві

Богдадюк Мар'яна Олена Теліга як представниця покоління «трагічного оптимізму».....	361
Венгринович Наталія Національна своєрідність українського варіанту натуралізму	362
Голод Роман Іван Франко і український літературний модернізм	364
Гриб Ольга Образ Вітчизни в українській музиці XX століття.....	367
Гриневич Тарас Україніка у творчості Генрика Жевуського.....	368
Гросевич Ірина Атрибути готичної поезики в оповіданні Хоми Купрієнка «Недобрий віщун»	369
Дрогомирецька Марта Конфлікт «батьків і дітей» у прозі Агатангела Кримського: до проблеми міжгенераційних стосунків	371
Зінченко Наталія Українська національна ідея в ідеологічних творах Нечуя-Левицького	373
Кравченко Валентина Конструювання сюжету в драматичній поемі «Цвіте терен» Л. Геньби	375
Павлюк Ігор Українська письменницька публіцистика Другої світової війни: історичний ґрунт.....	377
Пударія Тетяна Архетипний живопис Олександра Антонюка	380
Сушкевич Тетяна «Літературна» модель історії в романі «Людолови» З. Тулуб.....	383
Трумко Оксана Мовний образ української сім'ї в художньому дискурсі Івана Франка	385
Філіпенко Ольга Символіка значень образу матері в казці-есеї «Благослови, мати!» Докії Гуменної.....	386
Шпирало-Запоточна Лілія «Україна і Шевченко»: трансформація образу в мистецьких практиках XXI століття	389
Чорна Людмила Джерела творчості Любові Міненко	391

Сучасні інтерпретації народної культури українців

Бокало Ірина Поняття зовнішньої краси дівчини в українських народних піснях про кохання	393
Бриняк Оксана Українські христинні пісні: жанрововизначальні характеристики.....	396
Віват Ганна Хліб у традиціях, обрядах, ритуалах українців	398
Дворницька Лідія Християнська і фольклорна символіка у творчому доробку українських митців	401
Демедюк Марина Етноетикетні конструкції в структурі української народної казки	403
Денисюк Оксана Мандрівні сліпі співаки у культурі та побуті України	405
Денис (Жанас) Ірина Українські традиції вибору власного імені для дитини на Опіллі	407
Качмар Марія Етіологічна легенда в українському науковому дискурсі другої половини XX – початку XXI століть	410
Кріль Богдан Фольклоризм у громадсько-політичній сатири Івана Франка (на матеріалі оповідань «Звірячий бюджет», «Опозиція», «Як Русин товкся по тім світі»)	412
Куриленко Дана Козак-Мамай як духовний Пантеон. Темпоральна формація генетичного коду Козака-Мамая: фольклорно-міфологічна перцепція	414
Мамчур Наталія Пісенний фольклор України про народну вишивку (за матеріалами збірника українських пісень, упорядкованого Михайлом Стельмахом).....	418
Нестеренко Аліса Стильові тенденції розвитку сучасної народної картини Полтавщини.....	421
Новосад Марія Культуротворча цінність фольклорних традицій в сучасних реаліях.....	422
Сапелак Оксана Двокалендарність в Україні: витоки і сьогодення.....	425
Сердега Руслан Колективне та індивідуально-авторське у фольклорно-мовному процесі.....	427
Хлівна Тетяна Світоглядні уявлення українців про смерть у творі Марії Матіос «Нація»	429
Хомік Олена, Ботвінко Анастасія Міфо-ритуальна основа дитячого фольклору та ігор.....	432
Чікало Оксана Образ народного героя в українських піснях-хроніках (діахронний зріз)	434
Юзюк Наталія Відродження джерел інтелектуальної емоційності засобами музичного мистецтва в процесі виховання молодшої української генерації	436
Ягело Світлана Мотив контакту людини з духами природних локусів у демонологічних оповіданнях Карпат	438

**СИМВОЛІКА ЗНАЧЕНЬ ОБРАЗУ МАТЕРІ
В КАЗЦІ-ЕСЕЇ «БЛАГОСЛОВИ, МАТИ!» ДОКІЇ ГУМЕННОЇ**

Ольга Філіпенко,
асистент кафедри українознавства та лінгводидактики
Одеської національної академії харчових технологій

Здійснено осмислення символічного аспекту міфологеми «мати» в міфологічно-архетипному різновиді художнього мислення Докії Гуменної в казці-есеї «Благослови, Мати!».

Ключові слова: *символ, архетип, міфологія, мати, печера, вирій, лабіринт.*

Having done comprehension of symbolije aspect in the myth «Mother» which is the mythological and archetypical variety of artistic thinking in the story «Bless, Mother!» by Dokia Humenna.

Key-words: *a mother, the cave, the paradise, the mase, the symbol.*

Різноманітний та широкомасштабний матеріал літературної спадщини Докії Гуменної виступає мірою оригінальності письменниці, говорить про творчу самобутність та прояви неповторної індивідуальної концепції її творчості. Вивчаючи художні твори Докії Гуменної, слід вирізняти міфологічно-архетипний стильовий різновид художнього мислення авторки. Саме цей різновид художнього мислення письменниці представлений твором «Благослови, Мати!»: Докія Гуменна, спираючись на історичні праці та дослідження, фольклор, міфологію, спробувала охарактеризувати культ Матері, її символічні прообрази. Як зазначає Петро Сорока, – «це книга про культ матері, що яскраво засвідчений міфологією і фольклором, що сформував українську особистість» [5, с. 301].

Мета розвідки - розкрити взаємозв'язок символічного ряду образів «мати», «печера», «вирій», «лабіринт» у творі Докії Гуменної «Благослови, Мати!». Простежити парадигму цих жіночих образів як сакралізованих символів жіночого ряду.

Образ Матері у світовій культурі має декілька символічних значень: 1) Велика Мати, Мати-Земля (годувальниця та охоронниця всього живого); 2) Мати-Природа; 3) Божа Мати, Богородиця, де «віра у безмежну доброту і всезаступництво Богородиці переростає у своєрідний культ [1, с. 112]; 4) Берегиня (оберегає домашнє вогнище). Українській традиції теж притаманна шана і повага до жінки в родині. Авторка повісті «Благослови, Мати!» наголошує, що культ Матері незмінний, він береже духовну субстанцію – дух сім'ї, її душу. Від сформованого в добу мадлену міфологічного світогляду людини походить сакралізована та проявлена у світовій культурі на архетипному рівні феноменальна функція печери. Адже «печера асоціюється з материнським лоном. Цей стан символізує основний атрибут

материнського архетипу та материнського начала: ввійти в печеру – означає вернутись в лоно матері-землі» [4, с. 374]. «Печера, як храм-святилище або її наподібнення, лишається на всі віки, починаючи з мадлену... Сама назва мітраїчного храму була «печера» [3, с. 55]. Міркуючи про роль печери в міфології, Докія Гуменна вибудовує багатовекторні паралелі, які можна, без перебільшення, назвати свідченням універсальної обізнаності письменниці та вченого не лише з міфологіями основних світових культур, але й глибокого знання про природу різних векторів руху людської цивілізації від прадавніх часів і до сьогодення. Міркування про роль і характер печери у світовій міфології не втратили актуальності і в наш час. Про це свідчать як твори популярних у світі письменників (П. Коельо, М. Павич, Б. Акунін), так і новітні знахідки науковців та новаторське осмислення прадавнього архетипу печери. Міркуючи про роль печери у формуванні прадавнього світоосмислення Докія Гуменна зауважує: «Багато індійських храмів влаштовано в печерах. Та й не забудьмо, що перші християни молилися в катакомбах... Цей «печерний» екскурс зробили ми тому, що ідея печери відіграла велику роль в міфології» [3, с. 55-56].

Архетип печери в концепції Докії Гуменної тісно пов'язаний із ще одним прадавньо-міфологічним поняттям. Мова йде про вирій, тобто те місце, де і знаходиться початок початків, час часів, який ще ненароджений. Місце, де зустрічаються простір, час, міжчасся в одній єдиній структурі: «Щоб добитися вирію, лона всесвіту, безчасового джерела, треба пройти дуже велику, важку й небезпечну дорогу, – кажуть міти й вірування всіх релігій. Так відбулося в пам'яті людства те, що тисячоліттями практикувалося в мадлені. Адже він тривав щонайменше двадцять тисячоліть, то й маємо право сказати, що звичай відклався в мітах, ба, навіть у підсвідомості наших, із практики десятків тисячоліть» [3, с. 57]. Привертає увагу у даному міркуванні декілька принципових складових. Першим із них, очевидно, слід вважати оригінальне бачення письменницею і вченим ключового для міфологій багатьох національних культур архетипу «вирію». Вирій розглядається тут як категорія, яка семантично й символічно пов'язана архетипом всевладної жіночності. Точніше, з тією смисловою концепцією, згідно з якою вона є предковичним началом, основою основ, у якій ще немає нічого суцього, й водночас, вже є все для того, щоб все суцього мало гу невдовзі з'явитись. Вирій, а точніше, дорога до нього, це дорога одночасно й у минуле й у майбутнє, адже Докія Гуменна не дарма слушно підкреслює, що вирій розглядається саме як «безчасове джерело». Разом із тим «вирій» зримо може символізуватись якраз у буттєвому архетипі «печери», у якому еднаються сакральний, магійний й матеріально-фізичний виміри. Саме на універсальності архетипу «вирію», що, характерний, за версією митця й дослідника, для «міфів і вірувань всіх релігій», що вирій є нічим іншим, як лоном Всесвіту, явищем трансцендентним й позачасовим. «Лона Всесвіту» – це також один із устаєних праобразів універсальної архетипно-міфологічної картини всевладної жіночності.

Художньо-образне відтворення картин давнього минулого подається авторкою повісті у динаміці метафоричного зображення. Це зображення вміло поєднується Докією Гуменною з документально-образними свідченнями «першопрохідців» печер періоду мадлену. Власне, цей шлях і трактується як шлях до вирію, а печера – це також ще й «той світ». Докія Гуменна цікаво обґрунтовує таке бачення й за допомогою використання прикладів з давньоєгипетської «Книги мертвих». Жінка є охоронницею, оберегом входу до еару, тобто раю, за давньоєгипетськими уявленнями. Таке бачення походить ще з доби палеоліту. Цікаво, що сама Жінка вже не сприймається лише як універсальна. У сфері міфології Давнього Єгипту її присутність вже може замінювати приналежний їй символ – трикутник. «Цим трикутником запечатано вхід до лабіринту» [3, с. 60-61]. Невипадково, що функцію оборони царства мертвих або функцію оборони кордону між матеріальним і нематеріальним, між буттєвим та езотеричним знову покладено на жінку. Саме її символ є тим універсальним генокодом, який може стати або ключем, або замком між двома величезними смисловими й буттєвими просторами, що ними є світи духовного й матеріального або зримого й незримого. «Лабіринт, – зазначає Валерій Войтович, – це важка й небезпечна дорога до вирію, у нього одвічна таїна життя і смерті, умирання – воскресіння» [2, с. 270]. Лабіринт також є ззовні подібним до людської анатомії, адже мав, за міфологічними уявленнями, повернути назад у лоно матері (у вирій) людину, яка пройшла земне коло свого життя. Лабіринт також є танком, який імітує вхід до палеолітичної печери, до її святилища-вирію [3, с. 62].

Висновки. Отже, Докія Гуменна вибудовує цікаву тривимірну паралель, згідно з якою вирій-лоно Всесвіту втілюється у буттєво-образних формах печери, лабіринту та танку, який імітує лабіринт. Всі ці три виміри єднає універсальна метаодинаця – постать не просто жінки, а жінки-матері. Адже саме мати – «символ життя святості, вічності, тепла, всеперемагаючої любові» [4, с. 292].

На основі проведеного аналізу можна стверджувати, образи-символи «мати», «печера», «вирій», «лабіринт» утворюють смислову єдність, яка простежується як в українському фольклорі, світобаченні так і в багатьох світових культурах до нашого часу.

Література

1. Віват Г. І. Образ Богородиці в українській поезії ХХ століття (на матеріалі творчості поетів-дисидентів І. Світличного, В. Стуса, І. Калинця/ Віват Г. І. // *Література. Фольклор. Проблеми поетики: [збірник наукових праць]*. – Вип. 25. – Київ, 2006. – С. 111-119.
2. Войтович В. *Українська міфологія [Текст] / К.: Либідь, 2002. 664 с.; іл.*
3. Гуменна Д. *Благослови, Мати! [Текст] / Об'єднання Українських Письменників „Слово“ Нью-Йорк, 1966. – 265с.*
4. *Символи, знаки, емблеми: Енциклопедія [Текст] / Авт.-сост. Д-р ист.наук, проф. В. Э. Багдасарян, д-р ист. наук, проф. И. Б. Орлов, д-р ист. наук В. А. Телицын; под общ. ред. В. А. Телицына. – М.: Локид-Пресс, 2003. – 495 с.: ил., вкл.*
5. Сорока П. Докія Гуменна. *Літературний портрет [Текст] / Тернопіль: Арт, 2003. – 495 с.*